

פרי עמלנו

פנינים והארות בפרשת השבוע • עלון מספר 273 • בא

מאוצרות הפרשה

תודה לבורא העולם על שהציל אותנו מתחת ידך. (לאור הנר)
ויעל הארבה על כל ארץ מצרים וינח בכל גבול מצרים (י, יד)
כתב בבעל הטורים – מלמד שנח הארבה בשבת. ויש לתמוה, וכי שייך מנוחה גבי ארבה והלא הוא רק אוכל, ומניעת אכילה לא שייך שתחשב מנוחה, כמו שכתבו התוספות (שבת דף קכ"ב. ד"ה מעמיד). גם צ"ב מה טעם דוקא במכת ארבה מצינו שהיתה מנוחה למצרים מן המכה ביום השבת ולא בשאר מכות.

בספר "שיח הפסח" הביא ליישב בשם הגאון הגדול ר"ח קניבסקי שליט"א, על פי המבואר בירושלמי תענית (פ"ג ה"ה), שדרך הארבה הוא להשמיד, ואוכל את הכל גם מה שאין ראוי לאכילה, כי כוונתו להשמיד ולאבד. א"כ ממילא שייך בו שפיר מנוחה. כי במה שהוא משמיד שלא לצורך אכילה שייך מנוחה, אבל באמת כן אוכל בשבת. ולעצם הקושיא מדוע דווקא הארבה נח בשבת, אמר הגאון ר"ח קניבסקי, כי כתוב במדרש שמות רבה י"ג ד', ארבה למה הביא עליהן, מפני ששמו את ישראל זורעי חטים ושעורים, והלא בשבת נתנו לישראל לנוח. (בבבא סבטריה ר"ה י"ח). ולפי זה יש לומר שלכן גם נח בשבת.

ועתה שא נא חטאתי אך הפעם והעתירו לה' אלקיכם ויסר מעלי רק את המות הזה (י, יז) פי' הרמב"ן: וטעם שא נא חטאתי דרך כבוד למשה, כי הוא אלהים לפרעה וגדול מאד בארץ מצרים. והעתירו אל ה' אלקיכם, לשניהם, כי כן יאמר פרעה בכל פעם דרך מוסר, כי יודע פרעה כי משה הוא המעטיר, כי כן אמר לו: למתי אעתיר לך, וכי לא ידבר משה בזה לשון רבים, שלא יוציא שקר מפיו. עכ"ל.

את פירושו של הרמב"ן על פסוק זה הביא הרבי מסאטמר כהוכחה לכך שאמירה בלשון רבים שמכוננת ליחיד אינה אלא שקר ואסורה מעיקר הדין, כפי שמסופר בספר 'עולמות שחרבו'.

היה זה בעת שנערכה חתונה בין חתן נובהרדוקאי לבין כלה מסאטמר. באחת מסעודות ה'שבע ברכות' השתתף רבי אברהם יפהן, ראש ישיבת נובהרדוק ואף הרבי מסאטמר. במהלך הסעודה החל רבי אברהם לספר אודות גדולי תנועת המוסר, מדותיהם הטובות ודרכי הנהגתם, ובין השאר סיפר על רבי זונדל מסלנט, רבו של רבי ישראל מסלנט. באחד הימים קיבל רבי זונדל מכתב מאת אחד מתלמידיו בחו"ל ובו בקשה להתפלל על אשתו החולה. מאחר שבערוב ימיו נחלשה ראייתו, היה הרב מקריא את תשובותיו לגבאי שלו, וזה היה רושם אותם על גבי הכתב, ואף כעת עשה כן. לאחר מכן ביקש מן הגבאי להקריא לפניו את מה שכתב. הגבאי הקריא: 'אנחנו מתפללים לשלום רעיתו'. "לא אחתום על כך", אמר הרב, "זה דבר שקר, הרי רק אני מתפלל לרפואתה, ומדוע כתבת 'אנחנו' בלשון רבים? נא לתקן". ראה עד היכן מגיעה מידת חסידותו של רבי זונדל ועד כמה דקדק באמירת האמת. סיים רבי אברהם את סיפורו. ענה לו הרבי מסאטמר: "לפי דברי הרמב"ן אין זו מדת חסידות אלא חיוב גמור! שאם לא היה מדקדק כן הרי זה ממש שקר!". וכאן ציטט לו את לשונו של הרמב"ן הנ"ל: "אם משה היה אומר 'אנחנו' היה הדבר לשון שקר ממש – סיכם – מכאן שאין זו רק מידת חסידות לדקדק בכך, אלא חיוב גמור הוא לומר בלשון יחיד, כאשר מתכוונים לאדם בודד". (לאור הנר)

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו (י, א) לשם מה צריך משה ללכת לדבר עם פרעה, בעוד הקב"ה מכביד את לבו ואת לב עבדיו? הלא דברים אלו הריהם כאדם השח לחברו: "לך עשה עבורי עסקה עם פלוני, ואל דאגה, כבר דברתי אתו שלא יסכים...", וכי מהי התועלת במאמציו של משה? מתרץ המהרי"ל דיסקין בשם אביו, רבי בנימין, שלצורך הבנת הענין יש להוסיף שתי מילים: "בא אל פרעה ותגיד לו כי אני הכבדתי את לבו...", כלומר: אמור לפרעה בשמי, שהוא לא ישחרר את בני ישראל, משום הכבדת הלב המיוחדת שעשיתי לו. כתוצאה מכך, יגרום משה לפרעה להוציא את ישראל. מדוע? טענתו של פרעה היא שמשה מכשף ואינו שליח ה', והראיה לכך שהוא אינו יודע מה עתיד להתרחש. אני מבטיח לו שאוציא את ישראל – אמר פרעה – ולעולם איני מקיים זאת, ובכל פעם שאני מבטיח, הוא מאמין לי... לפיכך מצוה הקב"ה למשה לספר לפרעה שהקב"ה הכביד את לבו. הוא ירצה להוכיח שאתה מכשף ואינך יודע מה נעשה, לכן יהיה עליו לשחרר את ישראל, אמנם הוא כלל לא ירצה לשחרר אותם, אבל אם לא יעשה כן, הוא יוכיח שאתה כן יודע מה נעשה וכן יודע מה עתיד להתרחש... זאת עשה – אומר, אפוא, הקב"ה למשה – תקע לו עצם בגרונו, כך שלא יבלע ולא יקיא... וזו הכונה בהמשך: "ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים", וכמו שפרש רש"י שחקתי. (לאור הנר)

ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים וגו' (י, ב) וברש"י, התעללתי – שחקתי. פירוש נפלא שמעתי מאבי מורי שליט"א, דכיון ש"איסתכל באורייתא וברא עלמא" (בר"ר א, א) דהיינו שלפי מצוות התורה מנהיג הקב"ה את העולם, ובתורה העליונה, היה את מצות סיפור יציאת מצרים, לכן הכין לנו הקב"ה נושאים מעניינים לסיפור, כדי שנוכל לספר באופן מהודר ביותר, ולמשוך את לב הבנים. וזה כוונת הפסוק, שהסיבה שהתעללתי – שחקתי במצרים היא "למען תספר באזני בנך". (קב נק) **וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ ואכל את יתר הפליטה וגו' (י, ה)** קשה למה הוצרך דלא יוכל לראות את הארץ, הרי במכת חושך שבאה אח"כ היה מספיק חושך. וכן קשה מה זה הלשון ולא יוכל לראות, מי לא יוכל לראות. וי"ל כיון שהארץ תחשך וממילא הארבה לא יוכל לראותה והוא יחשב כסומא ואיתא בגמ' דסומא אינו שבע, ולכן הוא יאכל את יתר הפליטה. וזה כוונת הפסוק וכסה הארבה את עין הארץ ולא יוכל הארבה לראות את הארץ, ולכן הוא יאכל את יתר הפליטה. (כלי יקר) **ואנחנו לא נדע מה נעבד את ה' עד באנו שמה (י, יא)**

מדוע באמת רק בהגיעם למדבר ידעו ישראל כיצד יעבדו את ה'? באר ה"כתב סופר": כל מי שהתרחש לו נס חייב להביא קרבן תודה. אמרו אפוא משה ואהרן לפרעה: בהתאם למעשיך ולקשיות ערפך, שהנך ממשיך להציק לנו, הקב"ה עושה לנו עוד ועוד נסים, ועל כל נס ונס, עלינו להביא קרבן תודה נוסף. נמצא, שבשל עקשנותך, אנו נדרשים להקריב עוד קרבנות. אי לכך, איננו יודעים לומר מראש כמה קרבנות עוד יהיה עלינו להקריב, ורק כאשר נצא באופן סופי וגאולתנו תושלם, נוכל לדעת כמה עלינו לשלם כאות

סיפור השבוע

הסוד שגילה רבי שלמה זלמן...

לפעמים כשצריך כלי עוצמתי במיוחד, יש את נשק ההודאה. כשיהודי צריך ישועה וכל הדרכים נראות כחסומות בפניו – הוא יכול לאמץ את גישת ההודאה, כי יהודי שמודה לה' זוכה בישועות גדולות, גם נדירות ובלתי צפויות!

את הסוד הזה גילה הגאון הגדול ר' שלמה זלמן אוירבך זצ"ל והעיד כי אותו סוד מסוגל להושיע כל אדם בכל מצב שהוא ולחולל פלאות תוך זמן קצר, הרי הוא לפניכם: מספרים כי באחד הימים הגיע אל הגרש"ז אוירבך איש מכובד נשוא פנים כשבעיה גדולה מעיקה על ליבו. "כבוד הרב, ב"ה זכיתי להחזיק ולממן 'כולל' גדול וחשוב אשר לומדים בו עשרות אברכים העמלים על תלמודם, כשאני הוא זה המשלם להם משכורות חודשיות מכספי האישי. אלא שבתקופה האחרונה התחלתי למצוא את עצמי בלחצים נוראיים כשאין לי מהיכן להביא להם את הכסף, עד אשר איני מצליח לישון בלילות". האישי השתהה מעט והמשיך: "חיי הפכו ללחץ גדול ופחדים נוראיים עד שהלכתי למומחה רפואי גדול שאמר לי כי אין מנוס אלא לסגור את הכולל, מפני שרק זה הדבר שסייר ממני את הלחץ הגדול וישיב לי את הרוגע הנפשי. וכעת באתי לשאול את הרב האם עלי לנהוג כך?"

ר' שלמה זלמן הרהר קלות, והשיב: "אכן כן, אין ספק כי עליך לצאת מהלחץ הנפשי בו אתה נתון, זה אינו בריא ואינו נכון שהאדם יחיה בלחצים כבדים. אך האם הפתרון היחידי הוא רק לסגור את הכולל? חושבני שיש לי פתרון חלופי מצוין בשבילך... באמתחתי תרופת פלא שתוכל להושיע אותך ממצבך". האישי היטה אוזנו בשקיקה ור' שלמה זלמן שטח את סודו המפתיע: "ברצוני לגלות לך סוד המסוגל להסיר מעליך ומעל כל אדם באשר הוא, את כל הלחצים הנפשיים והקשיים שבחיי. ומהו? הקשב נא לי, טול מהיום פנקס קטן, אותו תחזיק בכיס במשך כל היום, ותקרא לו 'פנקס ההודאות'. בכל פעם במשך היום שתרגיש כיצד ה' סייע לך, עזר לך, שימח אותך, כיצד ראית את השגחתו והצלחתו – רשום אותו בפנקסך. אך זה עדיין לא הסוף – לפני כל תפילה במשך היום, הוצא את פנקסך והתבונן בכתוב בו לכמה רגעים, כדי שתיזכר כמה טובות וחסדים עשה לך הבורא, וכשתגיע בתפילה ל'מודים' תכוון גם על אותם טובות שעשה לך ה'". או אז סיים ר' שלמה זלמן את דבריו ואמר לו: "אם תעשה כך, מובטח לך כי תוך זמן קצר תזכה לראות ישועות גדולות ותצא מכל הלחצים והצרות". האישי הודה מעומק הלב לרב ויצא מחדרו בשמחה רבה. הוא רכש לעצמו פנקס קטן והחל לכתוב בו בכל רגע נתון כל חסד וישועה ה' שהרגיש שעשה עמו הבורא: "1. לאחר זמן רב של היעלמות המוצץ של בני, מצאנו אותו באורח פלאי... ממש הרגשתי כי הבורא האיר את עיני למצוא אותו... 2. ירדתי מוקדם בבוקר למכולת על מנת לקנות בדחיפות חלב, והנה אני רואה באורח פלא איך בדיוק באותו רגע הגיעה משאית החלב, כך שמיד לקחתי שקית חלב והגעתי תוך שניות ספורות הביתה – ממש הרגשתי איך ה' שלח לי אישית את משאית החלב... 3. תודה לך ה' ששימחת אותי שבני חזר עם תעודת הצטיינות ששימחה אותי כל השבת... 4. מישהו שלח לי בפתאומיות 2,000 ₪ תרומה לכולל – תודה לה' על העזרה..." תאמינו או לא, אך בדיוק כפי שהבטיח הרב... הפנקס חולל פלאים. ניסים על גבי ניסים התחוללו בחייו של האישי, ותוך ימים בודדים הוא חש כי כל הלחצים והפחדים התפוגגו מאליהם, ויותר מכל הוא חש עין בעין כיצד ה' שולח לו סכומי כסף עצומים למימון הכולל, ובכך המשיך לממן את הכולל עד ליום זה.

זהו הסוד שהשאיר ר' שלמה זלמן זצ"ל לכל יהודי: 'פנקס ההודאות והישועות' אשר בכוחו לחולל ניסים ונפלאות לכל יהודי באשר הוא, אם אשר רק יעשה זאת. אם רק יכתוב את חסדי ה' ויודה עליהם, תוך כדי התבוננות בהם טרם התפילה. כי זוהי כוחה של הודאה לה'. וכבר כתב הרב פינקוס זצ"ל, בספרו 'שערים לתפילה', כי האדם המחזיק בהודאה לה' בעת צרה – נפתחים בפניו שערי השפע והישועה.

האבן עזרא (קהלת ה, א) כותב שהאדם חייב להודות לה' כל רגע כיון שחסדי ה' פרוסים עליו כל הזמן, ולו רק על עצם החיים חייב האדם להודות ולשבח לאלוקיו אלא גם על העונג שהוא חווה ברגשות השונים, אולם משום היות האדם עסוק בעסקי העולם נקבע לו זמן לתפילה במהלך היום על מנת שימלא כראוי את חובת ההודאה לאלוקיו.

כמו כן כותב הרמב"ן (סוף פ' בא): "כוונת כל המצוות שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה... שאין לעלוין בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו". הצטרפו לאנשים שעשו זאת וראו ישועות!

פינת ההלכה

האם מותר לאשה לבקש מבתה למרוח לה משחה על היד לאחר הדלקת נרות שבת?

שאלה: אשה הדליקה נרות שבת וקיבלה על עצמה שבת בהדלקתם, ולאחר מכן נזכרה ששכחה למרוח על ידיה משחה נגד יובש בכפות הידים, והדבר מכאיב לה הרבה, האם מותר לה לבקש מהבת שלה שעדיין לא קיבלה על עצמה שבת, למרוח את המשחה על ידיה, או לאו?

תשובה: יסוד הדין תלוי במחלוקת הש"ך והט"ז שהביא המג"א בריש סימן ש"מ, באשה ששכחה ליטול צפרניה בערב שבת, לדעת הט"ז אסור לה לומר לנכרית ליטול לה הצפרנים משום שהיא מסייעת לה, והש"ך כתב דמסייע אין בו ממש ושרי. והכריע המג"א שמסייע אין בו ממש, ומצד איסור אמירה לעכו"ם יש להתיר דהוי שבות דשבות במקום מצוה. והנה כאן מצד האמירה אין כלל חשש איסור שהרי מדובר מבעוד יום, והבת עדיין לא קיבלה שבת, אלא דלכאורה האשה מטה את ידיה ומסייעת למי שמורחת על ידיה את המשחה, ולדעת הט"ז יש לאסור. ומכל מקום פסק הגאון הגדול רבי נסים קרליץ זצ"ל שבמקום צער יש להקל כהמג"א דמסייע אין בו ממש. וכן הסכימו להב"ח הגאונים רבי נפתלי נוסבוים ורבי שמאי גרוס שליט"א. והוסיף הגר"ש גרוס, דבתהילה לדוד מבואר דיש להקל בדבר. ומצד איסור רפואה בשבת בלאו הכי יש להתיר עד בין השמשות כמו שכתב בספר מקור החיים. והגאון רבי שלמה זלמן אולמן זצ"ל הקל בדבר מטעם אחר, דבנטילת צפרנים האשה חייבת לסייע למי שנוטל לה בהטיית היד וכדו', אבל במריחת משחה האשה אינה צריכה לסייע כלל, אלא הבת שלה עושה לבדה הכל ולא חשיב מסייע, ובכה"ג אין כאן בית מיחוש כלל. והגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א הראה לי משי"כ מהרש"ם, שאיסור ממרח אינו שייך אלא כשהדבר המתמרח נותר בעין על גבי הדבר שנתמרח עליו, אבל אם הוא כולו נבלע ואינו ניכר כלל, לא שייך בזה איסור ממרח. ואף שיש חולקים על מהרש"ם ואין לסמוך עליו בשבת עצמה, מכל מקום כאן שהחשש הוא רק מצד איסור מסייע יש להקל באותן משחות שנספגות בעור תוך זמן קצר ואינן ניכרות בעין על גביו. ואילו הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א אמר שאין כדאי לעשות כדבר הזה, והגאון רבי משה שאול קליין שליט"א ביאר לי כוונתו, שיש לחוש לדעת הט"ז שמסייע יש בו ממש שלא במקום מצוה. ואפילו אם האשה אינה מזיזה את ידיה והבת מורחת לבד את המשחה, אין כדאי להקל בדבר כי קרוב הדבר לבוא לידי איסור. והגאון רבי יעקב גרינוולד שליט"א הכריע, שבמקום חולי כדאי יש להקל בדבר דומיא דמקום מצוה שהתיר המג"א, אבל במקום מיחוש בעלמא אין כדאי להקל נגד דברי הט"ז. (וישמע משה)

חידה שבועית

א' מט ע' אגיש (א' חייט) אהרן אמת תמיד נראה צומח והנני לצופה מהלך. מט שונות פאראימט ולצופה א' נראים יחיד?

תשובה לחידה פר"ש: חברון. תשובה לחידה השבועית: תפילת הדרך. שם הזוכה: שימי שטמפפר נ"י

מזל טוב

מרכז העיר: משפחות נסים-הרב פינטו להולדת הבת הנכדה משפחות אסיג - הרב שטרית - הרב פופטא להולדת הבן הנכד הנין משפחת גרינהויז לנשואי הבן משפחת ספקטור להולדת הבת משפחת פינור להולדת הבת גני הדר: משפחות פיליפ - שוהם-ויול להולדת הבן הנכד הנין משפחת דבור לנשואי הבת

פתרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com